

בישול נכרי בכח כוחו

הרב שמואל אליהו

תינוק שלא נשבה בחלב עכו"ם

מֵרֵן הֶרֶב אֱלִיָּהוּ זְצוּק"ל הִיָּה נוֹהֵג לְהַזְכִּיר כִּי מִשֶּׁה רַבֵּנוּ, שְׁנוֹלֵד בְּז' בְּאֶדֶר, נִמְצָא עַל-יַדֵּי בְּתִיָּה לִיד הַיָּאוֹר שְׁלוֹשֶׁה חֳדָשִׁים אַחֲרֵי לִידָתוֹ, דִּהְיִינוּ בְּז' בְּסִיווּן. יוֹם שְׁעֵתִיד לִהְיוֹת יוֹם מֵתָן תּוֹרָה. בְּתַקּוּפָה הַזֹּאת חָם מְאוֹד בְּמִצְרַיִם, וּמִשֶּׁה הִתִּינוּק מִן הַסֵּתֵם הִיָּה צְמָא. אַעֲפ"כּ הוּא לֹא יִנְק מִנְשִׁים מִצְרִיּוֹת, מִשּׁוּם חֵלֶב עֲכוּ"ם, עַד שֶׁהִבִּיאוּ לוֹ "אִשָּׁה מִיִּנְקָת מִן הָעִבְרִיּוֹת".

בְּמֵאֵמֶר הַזֶּה נֶעֱסוּק בְּנוֹשָׂא שֶׁל כּוֹחַ כּוֹחוֹ שֶׁהִקְשֵׁר שֶׁל בִּישׁוּלֵי עֲכוּ"ם, בַּהֲלָכָה שֶׁחִידֵשׁ גְּאוֹן עֲזַזְנוּ וְתִפְאַרְתָּנוּ בְּעַל הַבֵּן אִישׁ חֵי בְּנוֹשָׂא זֶה וְהִתִּיר אֶת הַסּוֹכֵר. וּמַהוּ כּוֹחַ כּוֹחוֹ? אִדָּם שִׁזִּים פְּעוּלַת שְׂרָשֶׁרֶת כְּלִשְׁהֵי וְגֵרָם לְרִצָּץ שֶׁל פְּעוּלוֹת שְׁבָאוּ מִכּוֹחַ אוֹתָהּ פְּעוּלָה, אֲבָל לֹא הַפְּעִיל בְּצוּרָה יִשִּׁירָה. הַלְכָה זֹו קְשׁוּרָה לְהִלְכוֹת רַבּוֹת, וּבִהֵן נְטִילַת יַדַּיִם, אִפִּיֵית מִצּוֹת, נְזִיקִין, יֵין נֶסֶךְ וְהִלְכוֹת שֶׁבֶת. וַיֵּשׁ לָהּ הַשְּׁלֻכוֹת רַבּוֹת עַל מִגּוּוֹן גְּדוֹל שֶׁל הַלְכוֹת, כְּמוֹ שִׁיפּוּרֵט לְקָמוֹן.

כוח כוחו בהלכות שבת

ושפכתם מים בששון

לִיסוּד הַלְכָתִי זֶה יֵשׁ הַשְּׁפָעָה עֲלֵינוּ כְּמַעֲט בְּכָל שֶׁבֶת. בְּשַׁעָה שְׂאֵדָם שׁוֹפֵךְ מֵיִם לְבִיּוֹב אוֹ מִשְׂתַּמֵּשׁ בְּמֵי בְרַז, הוּא יִכּוֹל לְעַבּוֹר בְּעִקְפִּין עַל חִילּוֹל שֶׁבֶת בַּהֲפַעֲלַת מִשְׂאֲבוֹת וְכֵד'. אִם הוּא נִמְצָא בְּמִקּוֹם שְׂאִין בּוֹ עִירוֹב, הוּא עֲלוּל לְעַבּוֹר עַל אִיסוּר הוֹצָאָה וְהַכְּנָסָה מִרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת, שֶׁהֵרִי מֵיִם יוֹצְאִים מִבֵּיתוֹ לְרְשׁוֹת הַרְבִּיִם בְּשֶׁבֶת מִכּוֹחוֹ וְנִכְנָסִים לְרְשׁוֹת הַיְחִיד מִרְשׁוֹת הַרְבִּיִם בְּכָל פֶּעַם שֶׁהוּא פּוֹתַח אֶת הַבְּרַז. עַל כֵּן כָּתַב הַרַמְבַּ"ם¹ שְׂאִסוּר לְשַׁפֵּךְ מֵיִם לְבִיּוֹב "שְׁשׁוֹפְכִין לוֹ מֵיִם וְהֵן נִזְחָלִין וְהוֹלְכִין תַּחַת הַקְּרַקַּע וַיּוֹצְאִין לְרְשׁוֹת הַרְבִּיִם". מִפְּנֵי שֶׁהֵמִים יוֹצְאִים מִכּוֹחוֹ לְרְשׁוֹת הַרְבִּיִם.

וּמַה יַעֲשֶׂה? "שׁוֹפֵךְ חוּץ לְבִיב וְהֵן יוֹרְדִין לְבִיב". הָאֵדָם שׁוֹפֵךְ אֶת הַמֵּיִם לְכִיּוֹר, מִשֵּׁם הֵם נִשְׁפָּכִים לְצִיּוֹנֵר הַבִּיּוֹב וּמִשֵּׁם הֵם יוֹצְאִים לְרְשׁוֹת הַרְבִּיִם. אַעֲפ"פּ שֶׁהַמַּעֲשֶׂה כּוֹלוּ נַעֲשֶׂה עַל-יַדֵּי הָאֵדָם, כִּיּוּן שִׁישׁ פֶּה פֶּעַמִּיִם הָעִבְרַת כּוֹחַ – הַמַּעֲשֶׂה לֹא מִתִּיַחַס אֱלִיּוֹ בְּשֶׁבֶת וּמוֹתֵר זֹזָה נִקְרָא "כּוֹחַ כּוֹחוֹ".

1. שבת ט"ו י"ח.

שעוני מים אוטומטיים

לאיסור זה יש הגבלות, והן חשובות מאוד. איסור שפיכת המים ישירות קיים רק בימות החמה שבהם אדם מקפיד על ניקיון חצרו ולא רוצה שהמים המלוכלכים יהיו בה. אבל בימות הגשמים, שבהם אין אדם מקפיד על לכלוך חצרו ואינו מתכוון שיצאו המים לחוץ – מותר אפילו אם יוצאים בכוחו. כמו כן אם הביוב שברשותו הוא בור סופג, שאין ודאות שהמים יצאו לחוץ ויכול להיות שייספגו במקומם – מותר אפילו בכוח אחד. כמו כן בכרמלית, שהיא איסור דרבנן, מותר אפילו בכוח אחד.²

על-פי זה התירו להשתמש בשבת בשעוני מים חשמליים שמונים את צריכת המים הביתית ומשדרים אותה למוקד אחרי צריכה של מאה ליטר. שעונים אלו מותרים מכמה סיבות. א. אין ודאות שהשידורים יפעלו בשבת, כי אין ודאות שיצרכו מאה ליטר בכל פעולה בשבת. וכשפעולה היא לא הכרחית היא מותרת מדין דבר שאינו מתכוון ואינו פסיק רישא. ב. ההפעלה היא לא ישירה, אלא בכוחו או בכוח כוחו, ומותרת כשמדובר במלאכה דרבנן.

פתיחת מקרר שנה בשבת

שאלה דומה נשאלה לגבי שימוש במקרר בשבת, כאשר מנורת התאורה כבויה, וכל פתיחה של הדלת עלולה להפעיל את המנוע של מדחס המקרר. רבי שלמה זלמן אוירבך זצוק"ל כתב³ כי פתיחת מקרר מותרת אע"פ שבכל פתיחה שלו נכנס חום וגורם להפעיל את המנוע, כיוון שהאדם לא רוצה בכניסת החום. ואם כן אין לאסור בו כשהוא נעשה לא בצורה ישירה אלא בכוח כוחו. ואולי כוח שני או שלישי. והוא מתיר לפתוח אותו (אם המנורה כבויה) "בכל עת ובכל שעה שירצה בין בזמן שהמנוע עובד ובין בזמן שהוא נח". ועל-פי זה מותר לפתוח דלת או חלון בבית שפועל בו מזגן, אע"פ שכניסת האוויר מהחוץ משפיעה בעקיפין על פעולת המזגן.

חיישין לחיישנים

שאלה זו מתרחבת בימינו, כאשר אנו יודעים כי במקומות רבים מותקנות מצלמות אלקטרוניות שחלקן מצלמות כל הזמן וחלקן משוכללות יותר ומופעלות בשעה שאדם הולך בסביבתן. האם ייתכן לומר שאסור להסתובב ברחוב שמותקנות בו מצלמות כאלה? האם יהיה מותר להתארח במלון שיש בו חיישנים שמכבים ומדליקים את המזגן בחדרים לפי הימצאות האדם בתוכם? האם מותר לשהות בבית שיש בו חיישנים שנועדו להגנה מפני גניבות?

2. שו"ע שני ס"ע ב ונו"כ.

3. שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן י'.

השאלה מתרחבת עוד יותר כאשר אדם הולך ברחוב ויש בו חיישנים שמזהים הליכת אדם לידם ומדליקים זרקור, שהוא בדרך כלל מלאכה דאורייתא. האם מותר להיכנס לבית-חולים שיש בו חיישני אינפרה אדום הפותחים דלתות אוטומטיות? האם מותר להשתמש בשירותים שיש בהם חיישן שמוריד את המים אחרי השימוש?

חיישן לזרקור

התשובה לשאלות הנ"ל תלויה בכמה נתונים: א. האם המלאכה בוודאי תיעשה או לא? ב. האם המלאכה שתיעשה היא דאורייתא או דרבנן? ג. האם המלאכה הזאת היא אינטרס שלי או לא? האם ניחא ליה ואכפת ליה? ד. האם היא נועדה להציל מסכנה וכד'? אם המלאכה שנעשית היא לא הכרחית, כבר פסק הרה"ג וואזנר, מגדולי רבני בני-ברק, כי אין איסור לעבור ברחוב אם יש חשש שמא נמצא חיישן שידליק זרקור וזה לא ודאי. כי זה לא מתכוון ולא פסיק רישא. כי לא ודאי שבכל פעם שעובר ברחוב יידלק הזרקור.⁴ אבל במקום שיש מלאכה דאורייתא ודאית, כגון מקום שיש בו מנורה שנדלקת בוודאי כאשר הוא עובר שם – לא יעבור.

מצלמות אלקטרוניות

כשהמלאכה בוודאי תעשה, אבל אין לאדם רצון בזה והמלאכה היא לא דאורייתא, מתירים בכוחו. דהיינו לא אוסרים על האדם ללכת ברחוב למרות שבוודאי הוא מצולם כל הזמן. ואע"פ שיש מחלוקת אם יש איסור לעשות מלאכה בדבר שאינו מתכוון, בפסיק רישא במלאכה דרבנן.⁵ כאן מתירים כיוון שהוא הולך לתומו ואין לו כוונת מלאכה. וכמו שכתוב בהלכה כי מי שרואה בשבת "נחש ועקרב מקום שאינם ממיתין, אם רצין אחריו - מותר להרגם; ואם לאו - אסור. אבל מותר לדורסם לפי תומו, ואפילו במתכוין אלא שמראה עצמו כאילו אינו מכין".⁶

דלתות אוטומטיות

היו חכמים שרצו להרחיב את ההיתר ולהתיר כניסה לבתי-חולים שיש להם דלתות חשמליות שנפתחות על-ידי חיישנים אלקטרוניים על סמך ההיתר של "בתומו הולך", ואינו מתכוון למלאכה.⁷ וראיתי תשובה של הרב איתם הנקין הי"ד⁸ שכתב כי לא התירו הולך לתומו אלא במקרים מיוחדים של נחש ועקרב, שיש בהם חשש סכנה, או במקום שיש חשש מיאוס לעוברים ושבים. ועל כן התירו מצלמות שמותקנות בדרך כלל לצורכי

4. שו"ת שבט הלוי ט סט.

5. תרומת הדשן ס"ד מתיר. מג"א אוסר בשי"ד ס"ק ה'.

6. שו"ע שט"ז.

7. אמונת עיתך גליון 104.

8. אמונת עיתך גליון 105.

ביטחון, וההולך לא מתכוון בהליכתו להפעלת המצלמות. וכן התירו על-פי זה גם מגנומטר שבדק אנשים בכניסה למקומות ציבוריים, מחשש שמא נושאים כלי נשק. אבל כשאדם מתקרר לפתח ויודע כי בהתקרבותו הוא פותח את הדלת, בוודאי אסור.

וכמו שכותב המשנה ברורה: "דמלאכה שאין צריכה לגופה היא. והכא כשהן מזיקין אפילו מדרבנן לא גזרו כשאין הורגן להדיא. אלא שיראה לפני הרואה כאלו אינו מתכוין שלא יאמרו זה נוטל נשמה בשבת במתכוין ולא ידעו לחלק. אמנם נמלים ושאר שקצים ורמשים אפילו דרך הילוכו אסור לדרסן"⁹. ולכן אסור להיכנס דרך דלתות אוטומטיות בשבת. וכן אין להשתמש בברז אוטומטי או במדיח אוטומטי בשירותים, כי בכל אלה הוא מכוון לכך.

כוח כוחו בניזקין

ירקן מזיק

דין כוח כוחו נמצא גם בניזקין. כך הגמרא¹⁰ מחייבת אדם שהזיק על-ידי יריקה. ואם הוא בייש אדם ביריקה – משלם מאה סלעים. וכך בגמרא "היכי דמי? אי בהדי דאזלי קמזקי, לחו הוה!" – אם בשעה שהם יוצאים מפיו מזיקים – זה כוחו וחייב עליו. כן הדין בנזק עקיף אחר, כגון זה המובא בגמרא¹¹: "גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק - חייב". אע"פ שהנזק הוא לא ישיר אלא בכוחו - חייב.

כן הדין גם בנזקי בהמתו. ובהמה ש"דרסה על הכלי ברשות הניזק ושברתו, ונפל על כלי אחר ושברו, על הראשון משלם נזק שלם, ועל האחרון משלם חצי נזק. ויש מי שאומר שהוא הדין לכח כחו". ו"כשם שחייב על כח שיש בו ממש שהתיז צרורות, כך חייב על כח שאין בו ממש, כגון סוס שצנף וחמור שנוער ושברו כלים בכח קולם. ותרנגול שבר כלים ברוח כנפיו או שהושיט ראשו לאויר כלי ותקע בו ושברו". כל אלה הם כוחו וחייב עליהם¹².

צרור בכותל

דין זה קיים גם בנזקי נפשות. "ואמר רבא: זרק צרור בכותל וחזרה לאחוריה והרגה – חייב"¹³. ואע"פ שהאדם נהרג לא באופן ישיר – הזרק שנתכוון להורגו חייב. גם במקרה שהכוח אינו כוח חוזר של האדם עצמו אלא כוח אחר ששוחרר – האדם חייב. "אמר רב פפא: האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליה בידקא דמיא - גירי דידיה הוא, ומיחייב". מי

9. משנ"ב שם.

10. בבא קמא ג ע"ב.

11. בבא קמא ס"ב ע"ב.

12. שולחן ערוך חושן משפט, סימן שצ.

13. סנהדרין עז ע"ב.

שכפת את חברו והתיז עליו מים מצינור, והכפות טבע – חייב מיתה כמו כל רוצח. המים הללו הם "גירי דידיה" - חיצים שלו. וכשם שבחיצים, אם אחר ימתח את הקשת והוא ישחרר את החיצים הרי הוא חייב, כך גם המשחרר את המים והרג – חייב. למרות שלא הוא יצר את הכוח ששוחרר¹⁴.

טיל נגד הרוח

הגמרא מסייגת ואומרת: "הני מילי - בכח ראשון, אבל בכח שני - גרמא בעלמא הוא". אם המים לא הרגו את האדם בכוח ראשון אלא בכוח שני – הוא לא נקרא רוצח, וכגון שהמים הפילו בית והאדם נקבר תחתיו ומת. במקרה זה בית-דין יכול להעניש אותו במאסר או בעונשים חמורים אחרים, אבל הוא לא נקרא רוצח. מכאן למדו כי הירורה ברובה או המשלח טיל בין יבשתי – חייב, כיוון שזה כוח ראשון ולא כוח שני. ואע"פ שכוח הרוח, כוח המשיכה וכד' מעורבים בכיוון המסלול המעגלי של הטיל והפגז - חייב. כמו שאומרת הגמרא "ואמר רב פפא: זרק צרור למעלה, והלכה לצדדין והרגה – חייב". זה נקרא כוחו אלא ש"כח כחוש הוא"¹⁵.

הגליה בשוגג

על הורג נפש בשגגה נאמר במשנה¹⁶: "נשמט הברזל מקתו והרג - רבי אומר: אינו גולה, וחכמים אומרים: גולה. מן העץ המתבקע - רבי אומר: גולה, וחכמים אומרים: אינו גולה". הכלל ההלכתי אומר: "הלכה כרבי מחברו ולא מחבריו". כיוון שכאן הוא חולק עם חבריו - הלכה כחכמים. מה פירוש נהרג מן העץ המתבקע, שלדברי חכמים אינו גולה? רבינו חננאל מביא שני פירושים. פירוש אחד הוא כרמב"ם, שהברזל נתקע בעץ המתבקע ואחר כך נשמט הברזל מן העץ והרג. הפירוש השני הוא של רש"י, שמסביר כי חתיכת עץ עפה מן העץ המתבקע. כנראה שלדברי רבינו חננאל בשני המקרים הללו האדם לא יהיה חייב גלות, שכן לא מדובר בפעולה ישירה שלו ונחשבת כמו כוח כוחו.

לדעת הרמב"ם¹⁷ במקרה הראשון חוטב העצים פטור מגלות: "נשמט הברזל מן העץ המתבקע אינו גולה, מפני שאין זה מכחו אלא מכח כחו". אמנם במקרה השני שבו הגרזן העיף חתיכת עץ שהרגה – חייב גלות. שכך כתב שם: "הנכנס לחנות הנגר שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו ומת - פטור מגלות, ואם נכנס ברשות - הרי זה גולה".

14. יד רמ"ה שם.

15. סנהדרין עז.

16. מכות ו ע"ב.

17. הלכות רוצח פרק ו' הלכה ט"ו.

שזה נקרא כוחו ולא כוח כוחו¹⁸.

רוצח בתקופת האבן

לפי הכללים הללו, מי שזרק אבן על מכונית ומכוחו נהרג אדם, אע"פ שכוח המכונית הנוסעת שותף ביצירת המכה ההורגת, כיוון שהאדם התכוון להרוג בכוחו אע"פ שהשתמש גם בכוח אחר, נחשב רוצח במזיד וחייב מיתה אם עשה כן בכוונה. אמנם אם האבן גרמה לאדם לעשות תאונה – הרי זה כוח כוחו, ופטור ממיתה כרוצח. ואם בית הדין רואה שזריקת אבנים היא תופעה ולא מקרה פרטי, הוא יכול לענוש אותו במכות או בממון שלא מן הדין. במיוחד "ודוקא גדול הדור, או טובי העיר שהמחוס בית דין עליהם"¹⁹.

כוח כוחו ביין נסך

לחץ פיסי של נוכרי על ענבים

כפי שהזכרנו לעיל, הדין ב"כוח כוחו" כולל בתוכו הלכות שונות, ובהן הלכות שחיטה²⁰, הלכות נטילת ידיים, הלכות מצת מצווה, הלכות עשיית ציצית ותפילין ושאר מצוות שצריכות כוונה. האם המעשה מתייחס לאדם רק כשהוא עושה אותו בידיים ממש, או גם כשהוא מפעיל לחץ אוויר על ריבוע התפילין, או מפעיל את מכונת הטווייה וכדומה? כיוון שאי-אפשר להקיף הכול בשיעור אחד, נתמקד במקרה חריג של יחס לכוחו וכוח כוחו. כך בהלכות יין נסך²¹: "מעצרא זיירא - רב פפי שרי, רב אשי ואיתימא רב שימי בר אשי אסר. בכחו כולי עלמא לא פליגי דאסיר, כי פליגי - בכח כחו. איכא דאמרי: בכח כחו כולי עלמא לא פליגי דשרי, כי פליגי - בכחו. הוה עובדא בכח כחו, ואסר רב יעקב מנהר פקוד".

"מעצרא זיירא" היא גת שסוחטת את הענבים על-ידי לחץ של קורה שמונחת עליהם. אם הגוי עולה בכוחו על הקורה שמעל הענבים ומכביד עליהם – בוודאי אסור. אם הגוי משחרר חוט שמפיל את הקורה על הענבים וסוחטם, זה כוח כוחו. האם זה מותר או אסור? רב פפי – מתיר. רב אשי – אסר. מספרת הגמרא כי רב יעקב בנהר פקוד אסר להשתמש ביין שנעשה בכוח כוחו על-ידי גוי.

כוח כוחו ביין נסך

וכתבו התוספות והרא"ש והרשב"א והר"ן כי רבינו חננאל פסק לאסור כוח כוחו ביין נסך כיוון שהגמרא מביאה "מעשה רב" של רב יעקב מנהר פקוד שאסר. ואע"פ שהפעולה

18. ועיין שם בגמרא מה נקרא כוח כוחו לרבי.

19. שו"ע חושן משפט - סימן ב' א'.

20. חולין ט"ז ע"א.

21. עבודה זרה ס ע"א.

של הגוי היא פעולה חד-פעמית והסחיטה באמצעות הכובד נמשכת זמן רב, כל הפעולה מתייחסת לגוי, והיין אסור²². ודבר זה הא חידוש גדול, כי בכל ההלכות כוחו נחשב כגופו, וכוח כוחו לא נחשב כגופו. ורק ביין נסך החמירו להחשיב גם כוח כוחו כגופו.

אולי בגלל זה פסק הרשב"ם כדעת המקלים בכוח כוחו. ולפי הסברו של ה"בית יוסף" כן נראית דעת הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו דין זה. "ומשמע לי שהם סוברים דהלכתא כלישנא בתרא. ולפיכך לא הוצרכו לכתבו". וכיוון שלא כתבו הריף והרמב"ם דעתם בצורה ברורה, פסק ה"שולחן ערוך" לאסור בכוח כוחו. כן ב"שולחן ערוך"²³: "כח כחו ככחו דמי".

כוח-כוח כוחו

ממשיך ה"שולחן ערוך"²⁴ "ואם הוא כח כח כחו, כגון קורת הגת שגלגלה עובד כוכבים, שיש שם ג' כחות הדפין והגלגל והקורה, בדיעבד מותר אפילו בשתייה". מקור דבריו הוא התוספות שכתבו בשם רשב"ם. וכן כתב הטור: "וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה על הקורה שגלגלה נכרי לבדו ראיתי רבותי מתירין לפי שיש כמה כחות וכן אני מתירו אפי' בשתייה".

והרשב"א כתב כי מי שאוסר כוחו יאסור גם כוח עשירי²⁵. על כן תמה ה"בית יוסף" על הרא"ש שפסק לאסור בכוח כוחו, והתיר בכוח שלישי. ותירץ כי הרא"ש פסק לאסור כוח כוחו מספק, ולכן התיר בכוח שלישי מכוח ספק ספיקא. ספק הלכה כרבי יעקב ספק לא. ואם הלכה כמו רבי יעקב שאוסר כוח שני, אולי להלכה גם מי שאוסר כוח שני, מתיר כוח שלישי. וסיים שם: "לענין הלכה כיון דמידי דרבנן הוא כדאי הם הרא"ש ורבותיו לסמוך עליהם בדיעבד"²⁶. וכך פסק גם בשו"ע להתיר כוח שלישי בדיעבד.

כוח כוחו בכישול עכו"ם

בסוכר שקורין קני"ד

גאון עוזנו ותפארתנו רבי יוסף חיים זיע"א, בספרו הבן איש חי²⁷, דן בסוכר שמוצר במפעל של נוכרים, האם הוא מותר לאכילה על-ידי ישראל או לא. בסיס הדיון הוא בעניין כישול של גוי שנעשה במכונה שעובדת בסרט נע ויש בו כמה וכמה שלבים – האם כל השלבים מתייחסים אל הנוכרי המפעיל והסוכר אסור באכילה, או שרק השלב הראשון והשני

22. רשב"א מובא בבית יוסף יו"ד קנה.

23. יורה דעה קכה.

24. שם.

25. רשב"א, תוה"ק ב"ה ש"ב מג.

26. "בית יוסף", יורה דעה סימן קכה אות ב ד"ה וכח כחו.

27. שנה שניה חקת כ"ב.

מתייחסים אליו והסוכר מותר באכילה?

לצורך הדיון ההלכתי הזה הביא בעל הבן איש חי את כל הסוגיות שהבאנו למעלה ואחרות ושאל: למה שונה דין יין נסך מכל הדינים האחרים? הרי גם בשבת וגם בנזיקין או בהלכות רוצח, כוח כוחו לאו ככוחו. אם כן, למה אסר רבי יעקב ביין נסך גם בכוח כוחו, ויש אומרים אפילו בכוח שלישי? והסביר הבן איש חי כי החמירו ביין נסך משום סירכא דעבודה זרה. ואי-אפשר ללמוד ממנו לכל ההלכות האחרות לאסור גם כוח כוחו וכד'.

נפיחת אוויר באש - נחשבת כוחו ואסור

אמנם אם מדובר בכוח אחד, אוסר בעל הבן איש חי בבישולי עכו"ם. וכך הוא מביא בשם ה"בית יוסף": "והנה בסימן קי"ג כתב מרן ז"ל בבית יוסף, מצאתי כתוב דנפוח בפה מועיל בבישולי גוים דחשיב כגופו, וראיה מפרק כיצד הרגל מתרגול שתקע בכלי זכוכית וכו', ומשמע מדבריו דהוא הדין לנופח במפוח או בשפופרת". וכוונתו שגוי שנופח במפוח להגדיל את האש נקרא מבשל. ואוסר את התבשיל. "והנה בודאי מפוח ושפופרת אין זה כח כחו אלא חשיב דהרוח היוצא מן המפוח הוא כח ידו, וכן הרוח היוצא מן השפופרת הוא יוצא מפיו, ונמצינו למדין מכאן דכחו כגופו דמי לענין בשולי גוים".

וחי אחיך עמך

וממשיך בעל הבן איש חי: "אבל כח כחו יש לומר דאינו אוסר בבישולי גוים, וכל שכן בכח כחו דאיכא שלש כחות דודאי מותר". ואם התירו בדיעבד ביין נסך, כל שכן בסוכר שנחשב בדיעבד כיוון שכבר עשו אותו. "ונידון דידן הוא בדיעבד, שזה הסוכר הוא כבר נעשה ביד גוים, והרי זה מותר גמור בלי שום פקפוק".

לפי זה ניתן להתיר ייצור של נוכרים בכוח שני ושלישי. אמנם מרן הרב אליהו זצוק"ל היה אומר כי הפעלת המערכת על-ידי חשמל לא הופכת את הפעלת המכשיר לכוח כוחו, כיוון שזו נחשבת בימינו לפעולה ישירה. כמו כן אמר הרב כי תמיד עדיף שיהודי יפעיל את התנורים והמכונה. מטעם "וחי אחיך עמך" ובגלל שנוכחות יהודים רבים יותר במפעל, מעלה את רמת הכשרות. וכן ראוי להורות.

ויהי רצון שנזכה לגאולה שלמה שמקדשת את ישראל, כדכתיב²⁸: "כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הָרָמֵשׂ עַל הָאָרֶץ: כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיֵּית לָכֶם לְאֱלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי". אמן ואמן.

28. ויקרא י"א מ"ד.